

BIULETYN OGRODÓW BOTANICZNYCH
Nr 2, 1977

JANINA ANDREARCZYK
Ogród Botaniczny
Uniwersytetu Warszawskiego

SKALNICA PENSYLWAŃSKA (*SAXIFRAGA PENSYLVANICA* L.)

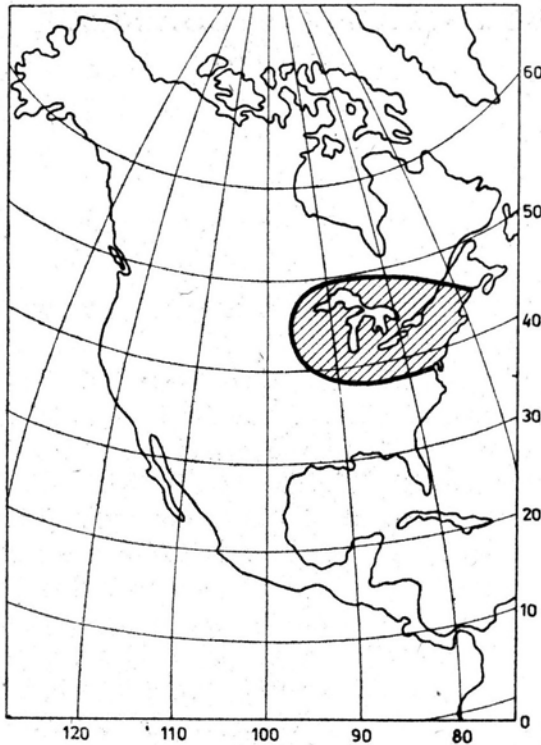
Rodzaj *Saxifraga* L. — skalnica, liczący ponad 300 gatunków i wykazujący znaczne zróżnicowanie morfologiczne kształtów i wielkości części nadziemnych, jest charakterystyczny dla strefy umiarkowanej i arktycznej półkuli północnej (Engler 1964; Meusel, Jäger, Weinert 1965). Większość gatunków tego rodzaju to rośliny masowo występujące w górach Europy, Azji i Ameryki Północnej. Kilka skalnic podawanych jest z Andów. Niektóre gatunki rodzaju *Saxifraga* mają zasięg rozerwany, arktyczno-alpejski ze stanowiskami zarówno w strefie arktycznej jak i w górach strefy umiarkowanej. Sporą grupę tworzą także te, które występują nie tylko w górach i w strefie arktycznej np. w tundrze, ale również na terenach niżowych strefy umiarkowanej np. na łąkach, torfowiskach, wzdłuż brzegów rzek, strumieni itp. Najbardziej znanym przedstawicielem tej grupy jest skalnica torfowiskowa — *Saxifraga hirculus* L. rosnąca w górach, na torfowiskach na niżu, a także w strefie arktycznej Europy, Azji i Ameryki Północnej.

Ponad 40 gatunków *Saxifraga* rośnie na terenach arktycznych oraz w górach i na niżu w strefie umiarkowanej Ameryki Północnej. Interesującym gatunkiem, ze względu na wielkość i morfologię części nadziemnych jest północno-amerykańska skalnica pensylwańska — *Saxifraga pensylvanica* L. Należy ona (Hegi 1961) do sekcji *Micranthes* (Haw.) D. Don (syn. sekcja *Boraphila* (*Boraphylla*) Engl.). Do sekcji tej zalicza się te gatunki skalnic, które mają:

liście całobrzegie, ząbkowane lub faliste zebrane w przyziemną rozetę, która po przekwitnieniu rośliny nie obumiera;
pęd kwiatonośny bezlistny lub z liśćmi silnie zredukowanymi;
kwiatostan zwarty, wiechowaty lub wiechowato-groniasty;
słupek górny z krótkim znamieniem, niezagłębiony w dnie kwiatowym;
nitki pręcików zazwyczaj wrzecionowato zgrubiałe;

owoc w postaci słabo podzielonej torebki z drobnymi i wydłużonymi nasionami.

Do sekcji tej oprócz północnoamerykańskiej skalnicy pensylwańskiej zaliczono gatunki arktyczne i alpejskie euroazjatyckie takie jak *Saxifraga nivalis* L. — skalnica śnieżna i *Saxifraga tenuis* (Wahlenb.) H. Smith; gatunki arktyczne i alpejskie euroazjatycko-północnoamerykańskie takie jak *Saxifraga hieraciifolia* W. et K. — skalnica jastrzębcowata, *Saxifraga stellaris* L. — skalnica gwiazdkowata, *Saxi-*

Ryc. 1. Obszar występowania *Saxifraga pensylvanica* L. w atlantyckiej części Ameryki Północnej

raga punctata L.; arktyczne i alpejskie gatunki azjatycko-północnoamerykańskie takie jak *Saxifraga nudicaulis* D. Don i *Saxifraga nelsoniana* D. Don, a także kilkanaście gatunków azjatyckich, w tym wiele endemitów zwłaszcza z północnej i wschodniej części kontynentu azjatyckiego. Z lasotundry i tundry syberyjskiej pochodzi endemiczna *Saxifraga redowskii* Adams, endemitem Sachalinu jest *Saxifraga sachalinensis* F. Schmidt, z górzystych partii Kamczatki opisana jest *Saxifraga purpurascens* Kom., a w dolinie rzeki Bureji (dopływ Amuru) rośnie *Saxifraga korshinskyi* Kom. Na brzegach rzek, na wilgotnych łąkach, w zaroślach Dalekiego Wschodu (Ussuria, Mandżuria, Korea) rośnie, należąca również do sekcji *Micranthes*, skalnica mandżurska — *Saxifraga manshuriensis* (Engl.) Kom. (Flora SSSR, 1939).

Ryc. 2. *Saxifraga pensylvanica* L. w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Fot. M. Kleiber

Skalnica pensylwańska, jedna z największych skalnic świata, rośnie na wilgotnych łąkach, torfowiskach, wzdłuż wilgotnych i bagnistych brzegów rzek, strumieni, potoków, rowów, jezior itp. Występuje ona w atlantyckiej części Ameryki Północnej (ryc. 1) na północy od stanu Maine po południowe Ontario i Minnesotę, a na południu po Iowę, Missouri i Wirginię (Gleason, Cronquist 1963).

Saxifraga pensylvanica jest byliną o liściach skupionych w różyczkę i grubym, cylindrycznym, gęsto owłosionym pędzie, który może osiągać od 30 do 100 cm

wysokości. Liście ma duże, owalne, owalno-jajowate lub owalno-lancetowate, owłosione lub nieowłosione o długości 10—35 cm, szerokości 2,5—7 cm, tępe na szczycie i zwężające się stopniowo w szeroki ogonek. Brzeg liścia jest lekko ząbkowany i falisty (ryc. 2).

Kwiatostan wykształca się w postaci wydłużonej, początkowo zwartej, potem rozluźnionej wiechy. Pojedynczy, promienisty, zielonkawo-biały kwiat o 5-ciu lancetowatych lub równowąskich płatkach korony osiąga średnicę 5—10 mm. Działki kielicha są zielone, trójkątne, silnie odgięte w dół w porze kwitnienia i o połowę krótsze od płatków korony. Z 10-ciu pręcików ustawionych w dwóch okółkach, 5 jest nadległych płatkom korony, a 5 międzyległych. Nitki pręcików są białe, główki różowopomarańczowe. Dwukomorowy, o dwóch znamionach słupek tworzą dwa zrosnięte ze sobą owocolistki. Owocem jest owalna, pękająca od szczytu do połowy długości torebka o końcach po dojrzewaniu rozchylonych na boki. Nasiona są drobne (osiągają 1 mm długości), wrzeciniowato wydłużone, ciemnobrązowe, podłużnie bruzdowane.

Saxifraga pensylvanica od ponad 10 lat rośnie doskonale w warszawskim Ogrodzie Botanicznym na wilgotnym brzegu sztucznego strumienia w obrębie niewielkiego alpinarium. Podłoże, w miejscu gdzie rośnie, jest gliniasto-piaszczyste i kamieniste. Każdego roku w maju, kwitnie ona obficie i jest nie tylko interesującym gatunkiem, ale również doskonałą i wartościową, nadwodną rośliną ozdobną. Przed kwitnieniem bowiem i po przekwitnieniu ozdobne są jej duże, ciemnozielone rozety liści rozpostarte szeroko na ziemi.

Skalnicę pensylwańską rozmnaża się łatwo przez wysiew, dobrze kielkujących, nasion. Nasiona wysiewać można już w końcu stycznia lub w lutym do ziemi liściowej z dodatkiem piasku do doniczek lub skrzynek, które należy wstawić do otwartego inspektu. Dzięki temu nasiona ulegają przemrożeniu, a potem łatwo i bujnie wschodzą w okresie wiosennym (koniec marca, kwiecień). Tego samego roku w maju lub na początku czerwca młode rośliny można sadzić na miejsca stałe. Rośliny wyhodowane z nasion kwitną w drugim roku po wysadzeniu do gruntu.

LITERATURA

- Engler A. 1964. Syllabus der Pflanzenfamilien (2) *Saxifrageae*: 203. Gebrüder Borntraeger—Berlin.
- Hegi G. 1961. Illustrierte Flora von Mittel-Europa, *Saxifraga* L. Band 4/2 (A): 130—218. Carl Hanser, München.
- Flora SSSR, 1939. *Saxifraga* L. (Sekcja I. *Boraphylla* Engl.) vol. 9: 145—159. Moskwa—Leningrad.
- Gleason H. A., Cronquist A. 1963. Manual of Vascular Plants of Northeastern United States and Adjacent Canada (*Saxifraga* L.): 356—357. D. van Nostrand Company, Inc., Toronto—New York—London.
- Meusel H., Jäger E., Weinert E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropaischen Flora (2): 199 (*Saxifraga* L.). Gustav Fischer Verlag, Jena